

Ministerul Educației al Republicii Moldova

**Cadrul de referință
al curriculumului pentru învățământul profesional
tehnic**

Chișinău 2015

Aprobat:

- la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr. ____ din ____ 2015;
- prin ordinul Ministerului Educației nr. ____ din ____ 2015.

Membrii grupului de lucru:

Gremalschi Anatol, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei;
Dandara Otilia, doctor habilitat, profesor universitar, prorector pentru activitatea didactică, Universitatea de Stat din Moldova;

Handratura Loretta, doctor în filologie, conferențiar universitar;

Gîncu Silviu, doctor în pedagogie, șef Direcție Învățământ secundar profesional și mediu de specialitate, Ministerul Educației

Efros Larisa, consultant principal, Direcția Învățământ secundar profesional și mediu de specialitate, Ministerul Educației;

Gherasimenco Ludmila, consultant, Direcția Învățământ secundar profesional și mediu de specialitate, Ministerul Educației;

Sîrbu Vera, director adjunct pentru instruire, Colegiul Financiar-Bancar din Chișinău;

Țurcanu Lucia, director adjunct pentru instruire, Colegiul de Construcții din Chișinău;

Zapanovici Galina, director adjunct pentru instruire și producere, Școala Profesională nr. 3, mun. Chișinău;

Vartic Aurelia, coordonator curriculum, Proiectul CONSEPT.

Componenta Grupului de lucru a fost aprobată prin dispoziția Ministerului Educației al Republicii Moldova nr. 263 din 17 iunie 2015.

Recenzenți:

Stoica Adrian, doctor, profesor universitar, expert internațional în Proiectul Uniunii Europene, Asistență tehnică pentru fomeniul Învățământ și formare profesională în R. Moldova;

Palade Gabriel, doctor în economie, director, Colegiul Financiar-Bancar;

Cuprins

Introducere	4
1. Curriculumul pentru învățământul profesional tehnic: provocări pentru elaborare.....	6
1.1. Contextul internațional	6
1.2. Contextul național	8
2. Repere proiectiv-axiologice	9
3. Principiile de elaborare a Curriculumului.....	11
4. Repererele conceptuale ale curriculumului.....	11
4.1. Abordări paradigmatică în formarea profesională.....	11
4.2. Competența – element cheie al Curriculumului	13
4.2.1. <i>Axarea demersul educațional pe competențe.....</i>	<i>13</i>
4.2.2. <i>Tipologia competențelor</i>	<i>14</i>
4.2.3. <i>Centrarea pe elev.....</i>	<i>16</i>
4.3. Calificările profesionale dobândite prin educație	17
5. Proiectarea curriculară.....	20
5.1. Principii generale	20
5.2. Componentele curriculumului pentru învățământul profesional tehnic	20
5.3. Demersul de proiectare curriculară.....	21
5.4. Planul-cadru.....	24
5.4.1. <i>Principii de elaborare a Planului-cadru</i>	<i>24</i>
5.4.2. <i>Structura Planului-cadru pentru programele de formare profesională de nivelul 3</i>	<i>25</i>
5.4.3. <i>Structura Planului-cadru pentru programele de formare profesională de nivelurile 4 și 5.....</i>	<i>26</i>
5.5. Organizarea curriculumului	27
5.5.1. <i>Organizarea curriculumului pe module.....</i>	<i>27</i>
5.5.2. <i>Organizarea curriculumului pe unități de curs</i>	<i>28</i>
5.6. Resursele curriculare	29
5.6.1. <i>Manuale și materiale didactice.....</i>	<i>29</i>
5.6.2. <i>Resurse educaționale deschise.....</i>	<i>30</i>
5.6.3. <i>Ghiduri metodice</i>	<i>30</i>
6. Implementarea și monitorizarea curriculumului.....	31
6.1. Niveluri de implementare și monitorizare	31
6.2. Cadrul instituțional	31
6.3. Competențele Ministerului Educației	32
6.4. Competențele instituțiilor de învățământ	32
7. Evaluarea curriculumului	33
7.1. Asigurarea calității în proiectarea curriculară	33
7.2. Criterii de evaluare	34
7.3. Organizarea procesului de evaluare.....	34

Introducere

Cadrul de referință al Curriculumului pentru învățământul profesional tehnic (în continuare – Cadrul de referință) reprezintă un document de politică educațională, care stabilește structura și procedurile de elaborare și implementare a curriculumului pentru învățământul profesional tehnic (în continuare – curriculumul).

Necesitatea elaborării. Pe fundalul globalizării se identifică o veritabilă ”explozie” a tehnologiilor, informațiilor, valorilor, alternativelor etc. Cel mai important factor de schimbare este capacitatea de a inova, precum și disponibilitatea de a coopera, de a interconecta activități performante și competitive din sfera cunoașterii, din economie, din viața comunității. Astfel, învățământul profesional tehnic, constituie o premisă a integrării sociale active, în contextul schimbărilor economice, sociale și politice, care au loc în țară și în lume. Învățământul profesional tehnic, prin misiunea sa, prin competențele resurselor umane implicate în procesul de instruire, trebuie să devină unul dintre promotorii esențiali în evoluția social-economică a Republicii Moldova.

În condițiile schimbării continue, investiția în educație este una dintre cele mai fiabile. Prin educație statul investește în capitalul său uman și asigură consolidarea societății prin crearea perspectivelor de dezvoltare și a condițiilor de realizare personală.

Scopul Cadrului de referință. Scopul Cadrului de referință este de a oferi o paradigmă practică pentru asigurarea unei concepții unitare în dezvoltarea curriculumului pentru învățământul profesional tehnic. În același timp, Cadrul de referință este un cod de analiză și interpretare a curriculumului care facilitează comunicarea profesională în interiorul și între diferite categorii de actori educaționali.

Cadrul de referință reprezintă un document de politică educațională, bazat pe prevederile politicii educaționale naționale și particularitățile/ necesitățile social-economice, demografice și educaționale, elaborat în parteneriat și cooperare cu diverși factori educaționali, sociali și economici, prin care se trasează direcțiile de dezvoltare strategică a sistemului învățământului profesional tehnic.

Cadrul de referință este un instrument de concepție și construcție a curriculumului pentru învățământul profesional tehnic și se raportează la un set de valori. În esență, Cadrul de referință reprezintă un ansamblu de concepte modale, principii și norme care fundamentează științific și metodologic proiectarea, realizarea și evaluarea curriculumului. Totodată, Cadrul de referință sugerează modul generic de interacțiune dintre sistemul curriculumului și celelalte componente ale sistemului și procesului de învățământ: instruire, evaluare, management educațional, formarea cadrelor didactice.

Implementarea Cadrului de referință va asigura sporirea atractivității învățământului profesional tehnic; creșterea relevanței formative (din perspectiva dezvoltării personalității) și economice (din perspectiva contribuției la dezvoltarea sistemului socioeconomic); va orienta absolvenții spre autorealizarea profesională prin evoluția în carieră; va face învățământul profesional tehnic mai inovator, accesibil și flexibil; va contribui la excelență și echitate socială prin oferirea de noi oportunități de învățare pe tot parcursul vieții.

Baza normativ-juridică. Cadrul de referință a fost elaborat în baza următoarelor acte normativ-juridice:

- Codul Educației nr. 152 din 17.07.2014;

- Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația - 2020” (Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 944 din 14.11.2014);
- Strategiei de dezvoltare a învățămîntului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020 (Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 97 din 14.02.2013);
- Ordinul Ministerului Educației cu privire la aprobarea Metodologiei de elaborare și revizuire a calificărilor profesionale în învățămîntul tehnic secundar și a Metodologiei cu privire la elaborarea calificărilor profesionale pentru învățămîntul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar (nr. 990 din 17.09.2014).

Constituția Republicii Moldova, prin articolul 35, garantează cetățenilor săi dreptul la învățătură, iar prin articolul 43, dreptul la muncă.

Codul educației al Republicii Moldova, constituie baza legală pentru sistemul de educație din Republica Moldova. Prin Titlul IV al actualei legi, sînt stipulate prevederi cu referire la funcționarea sistemului de educație și corelația acestuia cu programele de formare profesională ce asigură obținerea calificării profesionale de nivelul 3, 4 și 5 ISCED. Pentru punerea în aplicare a prevederilor Codului educației al Republicii Moldova este nevoie de elaborarea unor documente de politici educaționale, care să asigure cadrul conceptual și cel operațional al procesului de formare profesională.

Direcțiile strategice ale dezvoltării învățămîntului profesional tehnic sînt stipulate în Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 ”Educația 2020”, în care se declară că educația este o prioritate națională, iar formarea profesională, constituie premisa integrității socioprofesionale a cetățenilor și premisa prosperității socioeconomice. Adaptarea învățămîntului profesional tehnic la cerințele pieței muncii și dezvoltarea acestuia în raport cu evoluția tehnologiilor moderne sînt deziderate strategice, a căror realizare este asigurată de către documente de ordin conceptual-operațional.

În aceeași ordine de idei vine și “Strategia de dezvoltare a învățămîntului vocațional/tehnic pe anii 2013-2020”, care stipulează necesitatea reconceptualizării sistemului de învățămînt profesional tehnic prin formarea unui sistem unic de formare profesională – învățămîntul profesional tehnic, a cărui obiectiv major este “Modernizarea și eficientizarea învățămîntului profesional tehnic în vederea sporirii competitivității economiei naționale prin pregătirea forței de muncă competente și calificate, în corespundere cu cerințele actuale și viitoare ale pieței muncii”.

Cadrul de referință creează contextul de realizare a prevederilor art. 59 (1) din Codul educației al Republicii Moldova, și anume:

- formare profesională a muncitorilor calificați, a maiștrilor, tehnicienilor și altor categorii de specialiști în conformitate cu Cadrul Național al Calificărilor, cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al meseriilor/profesiilor, cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor, aprobate de Guvern, precum și cu nivelurile 3, 4 și 5 ISCED;

- recalificare a muncitorilor și specialiștilor în diverse domenii de formare profesională.

La elaborarea Cadrului de referință s-a ținut cont și s-a asigurat compatibilitatea cu următoarele documente europene în domeniul formării profesionale:

- Recomandările Parlamentului și Consiliului European privind stabilirea Cadrului European al Calificărilor pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for Lifelong Learning);

- Concluziile Consiliului European privind rolul educației și formării în cadrul punerii în aplicare a Strategiei Europa 2020;

- Concluziile Consiliului European din 12 mai 2009 privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale („ET 2020”);
- Declarația de la Copenhaga din 30 noiembrie 2002 și Concluziile Consiliului de la Copenhaga din 19 decembrie 2002 privind promovarea cooperării europene în domeniul învățământului profesional tehnic;
- Comunicatul de la Bruges din 7 decembrie 2010 privind intensificarea cooperării europene în domeniul educației și formării profesionale pe perioada 2011-2020.

Funcțiile Cadrului de referință. Funcția majoră a Cadrului de referință constă în fundamentarea științifică și metodologică a proiectării, implementării și evaluării curriculumului pentru învățământul profesional tehnic.

Cadrul de referință are următoarele funcții:

Teoretico-metodologică: Reprezintă un instrument de concepție și construcție a Curriculumului.

Axiologică: Se raportează la un set de valori, indică diferite tipuri de rezultate dezirabile ale învățării, formulate în special în termeni de competențe.

Sistemică: Sugerează modul generic de interacțiune dintre sistemul curriculumului și celelalte componente ale sistemului și procesului de învățământ: instruire, evaluare, management educațional, formarea cadrelor didactice etc.

Proiectivă: Definește natura și organizarea ofertei de educație pentru tineri și adulți, absolvenți ai gimnaziului, absolvenți de liceu, alți beneficiari care întrunesc condițiile de acces în sistem, precum și tipul de acțiune educațională în măsură să transpună această ofertă în formare profesională relevantă dezideratelor strategice ale Republicii Moldova.

Reglatoare și normativă: Definește clar ce, cum și ce rezultate ale învățării se așteaptă de la absolvenții instituțiilor de învățământ profesional tehnic.

Programatică: Stabilește modalitățile concrete de organizare a proceselor de instruire profesională în cadrul instituțiilor de învățământ.

Metodologică și procedurală: Oferă soluții și rezolvări educaționale prompte, flexibile și sustenabile, în măsură să răspundă prevederilor conceptuale și cerințelor pieței muncii în permanentă schimbare.

Adaptivă: Oferă un cadru ferm, dar și modalități dinamice și flexibile pentru ajustarea permanentă a Curriculumului pentru învățământul profesional tehnic la schimbările care au loc atât pe piața muncii, cât și în viața social-economică.

1. Curriculumul pentru învățământul profesional tehnic: provocări pentru elaborare

1.1. Contextul internațional

La nivel mondial urmărim conturarea unor tendințe, care prin esența și consistența lor marchează evoluția civilizației. Cel mai stabil fenomen al perioadei pe care o parcurgem este schimbarea, manifestată în toate sferele vieții. În condițiile societății actuale crește tot mai mult rolul educației. Percepută și conștientizată ca prioritară, educația este abordată tot mai insistent din punct de vedere conceptual și la nivelul politicilor educaționale. Consolidarea preocupărilor pentru performanța educației este influențată de tendința guvernelor de a adopta decizii în concordanță cu noile cerințe ale societății.

În condițiile actuale se schimbă esențial relația dintre aspectul social, economic și educațional al societății. Scopul de bază al dezvoltării este de a ameliora calitatea vieții nu doar a unor categorii sociale, ci a tuturor. Economistii constată că repartizarea echilibrată a resurselor nu este doar o obligație morală, ci un imperativ pentru o creștere economică sigură și o stabilitate politică. Această idee depășește vechea teorie, precum că dezvoltarea economică este diferită/separată de cea socială și trebuie s-o preceadă. Dimpotrivă, se estimează inseparabilitatea uneia față de alta. Prima cauză a acestei poziționări constă în faptul că progresul națiunilor se bazează din ce în ce mai mult pe produsele educației: atitudinile, capacitățile, priceperile, obișnuințele și cunoștințele au devenit tezaurul cel mai solid și valoros al popoarelor. Din cele menționate este dedus obiectivul de a dezvolta contextul de realizare și însăși procesul educațional, apreciat drept sursă de îmbunătățire a contextului de viață.

Este recunoscut faptul, că personalitatea umană se formează sub influența factorilor interni și de mediu. La momentul actual, conștientizăm însă importanța influenței omului educat într-un fel anume, asupra mediului. Relațiile dintre om și mediul său de viață generează anumite dezechilibre, tensiuni, ce se conturează în fenomenul numit criza educației.

Această criză a educației vine dinspre discrepanța dintre așteptările/cerințele sociale și capacitățile/potențialul educației și devine din ce în ce mai resimțită în contextul schimbărilor sociale rapide.

Identificăm câteva situații care explică intensificarea cererii de educație: (a) copiii și părinții aspiră la avantajele instruirii; (b) guvernele diverselor țări văd în dezvoltarea învățământului condiția prealabilă a progresului național, de aceea încearcă de a spori „participarea la educație”, ceea ce înseamnă cuprinderea a tot mai multe grupuri de vîrstă pe o durată a învățământului din ce în ce mai mare.

Constatăm și aprofundarea unor crize sociale generate de diferența dintre nivelul de viață, gradul de integrare a unor categorii sociale bine poziționate și categorii sociale, supuse riscului excluderii, considerînd că modalitatea de soluționare a acestor tensiuni rezidă în educație.

Educația astăzi este pusă în situația să încerce să se adapteze cerințelor și necesităților educaționale. Identificăm câteva schimbări radicale produse în învățămînt la nivel global:

– Înscrierea tot mai activă la școlile secundare și superioare (explozia învățămîntului). Tinerii rămîn în școală tot mai mult timp. La fel și muncitorii pot reveni la școală pentru un învățămînt profesional specific.

– Diversificarea formelor de învățămînt.

– Creșterea rolului meritocrației: În societatea contemporană, hiperindustrializată, talentul educat a substituit suportul familiei și al bogăției moștenite.

– Creșterea numărului celor cu studii superioare și apariția concurenței.

– Dezvoltarea considerabilă a „industriei cunoștințelor”. Explozia cunoștințelor este o expresie a situației din cercetare și dezvoltarea tehnologiilor moderne. Această situație face tot mai dificilă asimilarea sau interpretarea de către omul obișnuit a ceea ce produc specialiștii. În condițiile actuale, formarea și calificarea profesională au devenit condiții inerente ale integrării sociale.

– Pierderea de către școala a monopolului în transmiterea cunoștințelor, intervine media.

– Lărgirea/extinderea învățămîntului instituționalizat pe întreaga viață.

Cauza dezechilibrului atestat în educație, și anume, dezechilibrul dintre cererea pieței muncii și posibilitățile sistemului educațional, vine din responsabilitatea relativ redusă a educației față de integrarea socioprofesională ulterioară a absolvenților. Pe plan internațional se atestă două tipuri de dezechilibru între cererea și oferta forței de lucru: dezechilibrul cantitativ dezechilibrul structural. În cel de al doilea caz volumul ofertei poate fi numeric conform celui al cererii, dar posturile oferite

nu sînt conforme capacității, existenței sau preferințelor celor ce le solicită. Se crede că educația poate contribui la corijarea dezechilibrului global, dar tinde să atenueze sau să agraveze și dezechilibrele structurale, după cum reușește sau nu, să se adapteze nevoilor economiei și să cultive atitudini, aspirații și speranțe reale vieții profesionale.

Analiza experienței internaționale, în ansamblu, și a țărilor dezvoltate, în particular, relevă faptul că dezechilibrele structurale pot fi remediate într-o măsură decisivă prin afirmarea unui învățămînt profesional bazat nu pe ofertă, ci pe cerere. În racordarea ofertei educaționale la cerințele pieții muncii, un rol decisiv revine anume dezvoltării curriculare.

1.2. Contextul național

În condițiile Republicii Moldova problematica lumii contemporane se reflectă prin prisma particularităților problematicii regionale, a particularităților socioculturale și istorice, a circumstanțelor determinate de factorul geopolitic din regiune, nivelul dezvoltării economice; potențialul resurselor naturale și a surselor energetice; tradițiilor de structurare a relațiilor cetățean – piața muncii, mentalității societății vizavi de muncă ca fenomen social apreciată ca: (a) sursă de existență și venit; (b) sursă de integrare socială, (c) modalitate de autorealizare.

Dificultățile cu care se confruntă Republica Moldova și care direct sau indirect influențează paradigmele și evoluțiile sistemului de învățămînt profesional tehnic sînt:

Instabilitatea dezvoltării economice, generată de dependența de sursele energetice, piețele de desfacere. Această dificultate influențează funcționarea anumitor segmente ale pieței muncii în condițiile cînd o bună parte a întreprinderilor au afinități cu sectorul agrar și industria prelucrătoare. Accesul deficitar la unele categorii de materie primă, au diminuat ponderea activității în sectorul industriei ușoare. În ultimele decenii se pune accent pe prestare de servicii și pe deschiderea către activități economice cu capital străin.

Instabilitatea dezvoltării economice, generează instabilitate pe piața muncii și dificultăți de prognozare a perspectivei de funcționare a sistemului de învățămînt profesional tehnic.

Subestimare în percepția publică a locului și rolului învățămîntului profesional tehnic. Rolul învățămîntului profesional tehnic în contextul sistemului educațional este incontestabil, deoarece asigură un segment important al pieței muncii, prin furnizarea de muncitori calificați, tehnicieni, alte categorii profesionale. În condițiile actuale de dezvoltare socioeconomică, cînd se impune o nouă abordare a carierei și este recunoscut faptul că în orice domeniu și cu orice calificare profesională poți să faci o carieră, este necesară schimbarea atitudinii societății față de învățămîntul profesional tehnic.

În acest sens se impune drept imperativ creșterea imaginii instituțiilor de învățămînt profesional tehnic, schimbarea mentalității societății privind acceptarea sistemului învățămîntului profesional tehnic, ca și deschidere și acces spre o integrare socioprofesională de succes.

Declinul demografic și exodul capitalului uman. Procesul de constituire a statalității Republicii Moldova și procesele socioeconomice și politice din regiune, precum și fenomenul mobilității sporite, apreciat ca și consecință a globalizării, a generat și generează în continuare probleme serioase pentru țara noastră. Migrarea populației active, predominarea în societate a legendei „despre o viață mai bună dincolo”, face dificil de prognozat potențialul uman și forța de muncă a țării. Este dificil de a vorbi astăzi despre o investiție în capitalul uman prin investiția în educație și formare profesională, din moment ce există imprevizibilitatea inserției potențialilor angajați pe piața autohtonă a muncii. Exodul capitalului uman este un proces ce a cuprins toate categoriile sociale, dar deținătorii calificării de muncitor, se integrează mai ușor în alte sisteme

economice. În aceste condiții există riscul insuficienței brațelor de muncă pe anumite sectoare ale pieței muncii din Republica Moldova.

Întârzieri și inconsecvențe în modernizarea sistemului de învățământ profesional tehnic. Sistemul educațional este în esență un subsistem al sistemului socio-economic și buna lui funcționare, precum și corespunderea cu cerințele sociale, depinde de capacitatea de a satisface cererea de educație. Dinamismul evoluției procesului de producție, schimbarea priorităților economice pe unele sectoare și diminuarea importanței altor sectoare ale economiei naționale, necesită un caracter flexibil și deschis al sistemului învățământului profesional tehnic.

Însă, afirmarea unui învățământ deschis și flexibil decurge anevoios din cauza mai multor factori, principalii din ei fiind: (a) tendința de a menține specialitățile ”tradiționale”; (b) dificultăți în procesul de reorganizare a rețelei de instituții din sistem; (c) dispersarea resurselor materiale și umane; (d) perpetuarea metodelor depășite de dezvoltare curriculară; (e) rezistență la schimbare din partea unor manageri și cadre didactice.

Codul educației oferă noi oportunități de modernizare a învățământului profesional tehnic. Aceste oportunități se referă atât la consolidarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ și dezvoltării de resurse umane, cât și la dezvoltarea curriculară. În baza experienței de reformare și de modernizare a învățământului profesional tehnic, acumulate de Republica Moldova în ultimii ani, au fost identificate principale direcții de dezvoltare curriculară:

- elaborarea și implementarea unor curricula bazate pe formarea și dezvoltarea de competențe profesionale;
- orientarea proiectării curriculare spre realizarea în volum deplin a cerințelor din Cadrul național al calificărilor;
- încurajarea instruirii în bază de module și a instruirii duale;
- extinderea componentelor de instruire practică;
- adaptarea materiilor teoretice la specificul competențelor profesionale ce trebuie de format și dezvoltat;
- asigurarea unei flexibilități mai mari a curriculumului, astfel încât cerințele pieții muncii să poată influența cât mai rapid conținuturile instruirii profesionale.

Un rol important în dezvoltarea curriculară revine evaluării nivelului de formare a competențelor profesionale ale viitorilor absolvenți. În învățământul profesional tehnic, un curriculum modern va trebui să faciliteze trecerea de la evaluarea în bază de reproducere a cunoștințelor, așa cum se mai face în prezent, la evaluări bazate pe produsele și procesele realizate de cei care învață.

2. Repere proiectiv-axiologice

Viziunea. Curriculumul va fi orientat spre formarea unor cetățeni:

- *deschiși și doritori să învețe* pe parcursul întregii vieți, înnoindu-și în permanență competențele profesionale, pentru a fi capabili să facă față cu succes provocărilor societății cunoașterii și pieței muncii în schimbare continuă;
- *activi, proactivi și productivi*, creativi și inovativi, cu încredere în propriile forțe, capabili să comunice și să coopereze cu alții pentru a putea contribui la bunul mers al societății;
- *angajați și responsabili*, asumându-și conștient valorile consolidate ale societății și în măsură să contribuie în mod eficient la dezvoltarea acesteia.

Rezultatele învățării. Curriculumul va stabili în calitate de rezultate ale învățării următoarele manifestări comportamentale ale absolvenților:

Persoane deschise către învățarea pe parcursul întregii vieți din perspectiva înnoirii permanente a competențelor profesionale:

- posedare a sistemului de competențe, manifestate la un grad sporit de performanță profesională;
- atitudine pozitivă pentru învățarea continuă;
- deschidere pentru schimbările tehnologice din domeniile de activitate profesională;
- gândire critică și rezolvare de probleme;
- flexibilitate în raport cu schimbările din piața muncii, acceptarea posibilității și necesității (după caz) de schimbare a calificării și domeniului de activitate profesională;
- creativitate și inovare;
- prelucrare rapidă a volumelor mari de informație și luare a unor decizii în baza valorilor personale și ale domeniului de activitate profesională.

Persoane active și productive și cu încredere în propriile forțe:

- implicare în procesul de modernizare a domeniului de activitate profesională;
- convingere în necesitatea utilizării resurselor personale întru realizarea cu succes a procesului permanent de integrare socioprofesională;
- comunicare eficientă;
- abordare creativă a sarcinilor profesionale;
- capacități de lucru în echipă;
- contribuție efectivă în activitatea comună;
- autocunoaștere și încredere în sine;
- integritate și eficiență;
- inițiativă și spirit antreprenorial;

Persoane angajate și responsabile:

- cetățenie activă;
- optimism civic și gândire proactivă în raport cu propria realizare și perspectiva evoluției socioeconomice a țării;
- asumarea critică a valorilor general împărtășite ale societății;
- respect pentru sine și pentru comunitate, pentru lucrul bine făcut și comportament etic;
- comportament și atitudine activă față de propria sănătate și securitate;
- atitudine pozitivă față de dezvoltarea personală și față de muncă;
- tendința de autorealizare;
- preocupare pentru păstrarea și valorificarea tezaurului cultural.

Curriculumul va include stipulări ce vor asigura:

- formarea profesională inițială a cadrelor calificate pentru economia națională, capabile să activeze în condițiile în schimbare ale vieții și economiei de piață;
- deschiderea către transferul tehnologic, orientat spre soluționarea problemelor actuale socio-economice și creșterea eficienței sistemului socioeconomic al țării;
- educația discipolilor în spiritul activismului civic; valorificării tezaurului cultural, valorilor democrației, virtuților umanismului.

Curriculumul va stimula un mediu de învățare incluziv și participativ, atât la nivelul corpului profesoral, cât și cel al elevilor, precum și creșterea responsabilității individuale față de propria învățare.

Prin valorificarea paradigmelor educaționale moderne și a potențialului uman, Curriculumul va consolida și amplifica imaginea de mediu academic performant, punând accentul pe promovarea integrității, perseverenței, profesionalismului, responsabilității civice, deschiderii culturale.

3. Principiile de elaborare a Curriculumului

Conceptorii de Curriculum se vor ghida de următoarele principii:

- valorificarea paradigmelor educaționale moderne în corelație cu viziunea și misiunea învățământului profesional tehnic;
- asigurarea corelației cu cerințele pieții muncii;
- complementaritatea funcțională dintre tradițiile învățământului profesional tehnic, imperatiile modernizării și condițiile de realizare a procesului educațional;
- asigurarea continuității și coerenței între nivelurile educaționale;
- posibilitatea accederii la niveluri mai înalte ale calificării profesionale;
- corelarea etapelor funcționale ale dezvoltării curriculare: proiectare, implementare, evaluare;
- asigurarea unui caracter deschis înnoirilor în îmbinare cu invarianța reperelor conceptuale;
- orientarea formării profesionale spre finalități, exprimate în termeni de competență.

4. Reperele conceptuale ale curriculumului

4.1. Abordări paradigmatică în formarea profesională

Reperul conceptual al curriculumului se va baza pe abordările moderne ale filozofiei educației. Va fi implementată „filozofia integratoare” (comprehensivă) a educației, care stă la baza judecăților de valoare referitoare la scopurile pe care instituția de învățământ trebuie să le urmărească. Sursele generatoare de scopuri ale educației în general și ale formării profesionale în învățământului profesional tehnic, în special, sînt următoarele:

- studiul celor ce învață (cunoașterea elevului): nivelul culturii generale, a competențelor-cheie, a aspirațiilor de formare profesională și integrare socială;
- studiul vieții contemporane (cunoașterea societății): evoluția social-economică, situația pe piața muncii
- sugestiile oferite de abordările teoretice: teorii educaționale moderne; modele ale funcționării unui sistem de învățământ profesional tehnic modern, axarea procesului de formare profesională pe cel ce învață, valorificarea experienței educaționale a educabilului, orientarea procesului de formare profesională spre constituirea unui sistem de competențe.

Schimbările pe care trebuie să le provoace educația în comportamentele beneficiarilor sînt, în primul rînd, legate de interesele și nevoile acestora. Definim nevoia de educație drept diferență dintre condiția prezentă a celui ce învață și norma acceptată. Din punct de vedere a formării profesionale în general și a formării profesionale prin învățământul profesional tehnic, în special, această nevoie este definită din perspectiva socială și va trebui satisfăcută printr-o practică educațională, determinată curricular.

Evoluția tehnologiilor moderne accentuează necesitatea și importanța studiului realității socio-economice și a pieței muncii. Primul argument în favoarea acestui studiu este schimbarea continuă produsă la nivelul societății contemporane. Astfel, apare necesitatea selecției informațiilor și a programelor de instruire cu semnificație relevantă pentru cei implicați în procesul de formare

profesională.. Al doilea argument vizează transferul învățării. Competențele formate trebuie utilizate în diverse situații de viață și activitate profesională. În contextul actual, formarea profesională inițială, constituie doar temeiul activității profesionale, dar și reperul cognitiv, acțional și atitudinal al formării profesionale continue.

Sugestiile specialiștilor în problematica curriculară nu trebuie să fie orientate spre a da răspuns la întrebarea: „Cum contribuie disciplina respectivă la formarea profesională a persoanei?”, ci cum contribuie situația de învățare și mesajul educațional la diversitatea rolurilor (profesionale, sociale etc.), pe care cetățeanul trebuie să le îndeplinească.

Din considerentele enunțate, obiectivele curriculare orientează proiectarea curriculumului către formarea competențelor elevilor. Scopul real al educației nu îl reprezintă intențiile profesorului de a realiza anumite activități, ci de a produce schimbări semnificative în comportamentul profesional al elevilor. Toate finalitățile educaționale trebuie să fie exprimate în termeni raportați la nivelul calificării pretinse. Astfel, finalitățile educației, raportate la problematica specifică a sistemului și procesului de învățămînt, trebuie proiectate la nivel macrostructural și la nivel microstructural.

Paradigma curriculumului se va realiza dintr-o perspectivă metodologică integratoare, ce presupune conceperea unitară a procesului de învățămînt. Proiectarea curriculară se va axa pe următoarele orientări distincte:

- raționalismul academic, ce vizează aspectul cunoașterii domeniului de formare profesională și al culturii generale necesare devenirii ca și specialist în domeniu și personalitate;
- procesele cognitive, ce reflectă aptitudinile formate și dezvoltate în urma raționalizării logice a informației în dependență de nivelul de calificare pretins;
- auto-actualizarea sau relevanța personală, ce se va concentra asupra condițiilor psihologice ale instruirii, fiind preocupate de individualitate și exprimare personală, astfel transformînd elevul într-un subiect activ al propriei sale formări;
- reconstrucția socială, ce va pune accentul pe condițiile sociale, realitatea socio-economică, care va influența dimensiunile sistemului de competențe;
- primatul abordărilor aplicative, ce vor fi axate pe formarea și dezvoltarea competențelor funcționale, performanță, procedură și eficiență.

Pornind de la ideea centrală a progresivismului, precum că școala trebuie să ofere condiții pentru dezvoltarea completă, integrală a persoanei, corelînd curriculumul cu experiențele elevului, curriculumul pentru învățămîntul profesional se va baza pe teoria constructivistă a învățării. Ideile-reper ale acestei teorii sînt:

- accentul se plasează asupra elevului;
- elevul este subiectul care explorează realitatea prin intermediul acțiunilor concrete de construire a cunoașterii;
- învățarea este axată pe percepție, memorie, gîndire, înțelegere, actualizare, reactualizare, explorare directă, construire, reflecție, interpretare;
- axarea pe scopuri de formare și autoformare a competențelor, capacitatea de cunoaștere și adaptare socioculturală;
- orientarea metodologiei procesului de învățămînt spre aplicarea strategiilor euristice, metode de explorare și acțiune; raportarea sarcinilor de învățare la situațiile reale ce pot fi rezolvate individual sau în grup – organizarea procesului didactic este centrat pe elev, cadrul didactic transformîndu-l în subiect, orientîndu-l non-directiv, valorificînd stilul umanist empatic în îmbinare cu o susținere profesionistă prin sugestii, materiale-suport și alte instrumente-proceduri ce stimulează cogniția și metacogniția.

4.2. Competența – element cheie al Curriculumului

4.2.1. Axarea demersului educațional pe competențe

Demersul educațional axat pe competențe reprezintă opțiunea cea mai răspândită în domeniul teoriilor și practicilor curriculare. Acest model este unul procesual, permițând dezvoltarea treptată și ghidează elevul spre achiziția integrată a unor cunoștințe, abilități/ deprinderi și atitudini purtătoare de valori educaționale relevante. În plus, un demers educațional axat pe competențe încurajează oferirea unor experiențe de învățare cât mai apropiate de situațiile autentice, reale de viață, devenind miezul strategiilor actuale de formare și dezvoltare prin învățare.

Utilizarea competenței ca element central al elaborării unui curriculum modern racordează oferta educațională la nevoile pieții muncii. Conform unui curriculum axat pe competențe, un absolvent competent este acela care poate demonstra deținerea abilităților practice necesare pentru executarea sarcinilor specifice definite de angajatori. În mare parte, un curriculum bazat pe competențe este unul care afirmă ce ar trebui să știe, să înțeleagă și să poată face elevul la sfârșitul unei perioade de instruire profesională. Curriculum-ul bazat pe competențe se distinge anume prin faptul că pune accentul pe aplicarea cunoștințelor și a înțelegerii în realizarea anumitor sarcini concrete în situații reale de muncă.

Abordarea prin competențe a procesului de formare profesională este una complexă, ce comportă un caracter integrator, care pretinde a forma comportamente adecvate cerințelor pieții muncii, chiar și în situația când orice domeniu de activitate profesională suportă schimbări continue la nivelul modernizării tehnologiilor de producție, interferenței dintre cerere și ofertă, management al activității profesionale.

Potrivit modelului structural al competenței din perspectiva activității profesionale, se pot distinge două substructuri interdependente:

- structura internă, care cuprinde componentele și relațiile ce alcătuiesc competența privită ca potențialitate sau ca disponibilitate a individului sau a grupului de a acționa competent;
- structura contextuală, care cuprinde componentele și relațiile ce alcătuiesc cadrul real în care competența se manifestă, în care se desfășoară acțiunea competentă.

La elaborarea curriculumului pentru învățământul profesional tehnic se va aplica următoarea definiție a competenței profesionale:

Competența constituie un sistem de cunoștințe, abilități și atitudini, care permit realizarea sarcinilor profesionale.

Această definiție poate fi reprezentată în mod schematic cu ajutorul formulei:

$$\boxed{\text{Competența} = \text{Cunoștințe} + \text{Abilități} + \text{Atitudini}}$$

Cunoștințele asigură baza teoretică a competenței, variate tipuri de cunoștințe – declarative, procesuale, strategice etc. –, conducând la diferite tipuri de abilități.

Abilitățile reprezintă latura acțională a competenței; ele se distribuie pe un registru variat, de la deprinderi/structuri algoritmice pînă la strategii de abordare inovativă a problemelor.

Atitudinile și caracteristicile de personalitate au un rol esențial în formarea și dezvoltarea competenței, dar ele nu sînt elemente structurale ale competenței, acestea orientează valoric competența și o susțin afectiv și motivațional. Unele competențe solicită anumiți factori de personalitate, în timp ce alte competențe revendică alte trăsături de personalitate.

Caracterul integrator al competenței accentuează faptul că competența, ca și expresie a calificării profesionale în contextul învățământului profesional tehnic, nu se limitează la deprinderi punctuale, ci ia în calcul capacitatea de a gestiona situații profesionale. A fi competent nu înseamnă doar a ști să execuți o operație, ci a ști să acționezi și să reacționezi într-un context particular, iar pe măsura creșterii nivelului de calificare, a ști să faci față situațiilor noi.

A acționa cu competență nu înseamnă doar a dispune de resurse (cunoștințe, abilități, atitudini, calități profesionale), ci și știința de a le combina și a le mobiliza în situații de lucru. Gradul de autonomie în mobilizarea acestora, la fel este influențat de nivelul de calificare. O persoană deținătoare a nivelului 5 de calificare, trebuie să acționeze cu un grad sporit de autonomie în luarea deciziilor și mobilizarea resurselor deținute, în comparație cu o persoană, deținătoare a gradului de calificare 3 și 4. Această abordare conceptual este valabilă și în raportul dintre calificarea de nivel 4 și 3. Abordarea respectivă, constituie un reper conceptual-cheie al proiectării curriculare și determinării finalităților de studii.

Caracterul stadial al competenței ghidează și evaluarea formării acesteia:

- evaluarea formativă (pe parcurs);
- evaluarea sumativă (la final: examen de calificare, de promovare la locul de muncă etc.).

Demersul educațional axat pe competențe, transformă competența profesională în element cheie al procesului de formare profesională, în punct de referință, atât la nivelul intrărilor, prin proiectarea obiectivelor în termeni de competență, cât și la nivelul ieșirilor, prin atingerea finalităților sub formă de competență și demonstrarea acestora ca și prezență a randamentului academic.

Designul educațional, axat pe formare de competențe, va subordona toate componentele procesului didactic – conținut, tehnologii didactice, proces de evaluare etc. –, elementului-cheie, adică finalităților, ele constituind:

- punctul de plecare în proiectarea curriculară;
- reperul strategic în realizarea procesului de formare profesională;
- criteriile de evaluare a programului de formare profesională și temeiul atribuirii calificării.

Accentuăm faptul, că alegerea și descrierea competențelor trebuie realizată nu numai pentru formarea inițială (curriculumul formal), dar și pentru formarea adulților (curriculumul pentru învățarea pe tot parcursul vieții). Chiar dacă competențele în cele două situații de învățare nu vor fi identice, modalitatea de evaluare în vederea obținerii unei calificări (probe de evaluare, condiții de desfășurare etc.) trebuie să fie aceeași atât în cazul elevilor/studentilor, cât și a adulților. Pentru adulți, obținerea unei calificări se poate face în urma procesului de validare a învățării non-formale și informale.

4.2.2. Tipologia competențelor

Întrucât competențele constituie elementul de bază al curriculumului, taxonomia competențelor sistematizează procesul de proiectare curriculară. Din acest considerent, în Curriculumul pentru învățământul profesional tehnic sistemul de competențe va defini în mod explicit, se va elucida esența fiecărui tip de competențe și a corelației dintre diverse categorii de competențe, va fi dată descrierea lor.

Dezvoltatorii de Curriculum vor folosi următoarea *taxonomie a competențelor*:

- competențe-cheie;
- competențe profesionale.

Competențele-cheie reprezintă un ansamblu multifuncțional, transferabil de cunoștințe, abilități și atitudini de care au nevoie toți membrii societății pentru împlinirea și dezvoltarea profesională, incluziunea socială și găsirea unui loc de muncă. Aceste competențe sînt stabilite în Codul educației al Republicii Moldova:

- a) competențe de comunicare în limba română;
- b) competențe de comunicare în limba maternă;
- c) competențe de comunicare în limbi străine;
- d) competențe în matematică, științe și tehnologie;
- e) competențe digitale;
- f) competența de a învăța să înveți;
- g) competențe sociale și civice;
- h) competențe antreprenoriale și spirit de inițiativă;
- i) competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale.

Competențele-cheie se formează și se dezvoltă atât în învățămîntul formal, cît și în cel informal și neformal și servesc ca bază pentru proiectarea finalităților educaționale la toate nivelurile și ciclurile sistemului de învățămînt. În învățămîntul profesional tehnic, competențele-cheie constituie baza formării și dezvoltării competențelor profesionale.

Pe lîngă competențele-cheie, recunoscute ca și sistem integrator comportamental, care facilitează dezvoltarea omului ca personalitate și integrarea socio-profesională, învățămîntul profesional tehnic are misiunea de formare și de dezvoltare a competențelor profesionale.

Competența profesională reprezintă capacitatea confirmată de a folosi cunoștințele, abilitățile și atitudinile personale și sociale în situații de muncă sau de studiu, în dezvoltarea profesională și personală.

În proiectarea curriculară pentru învățămîntul profesional tehnic vor fi utilizate următoarele două categorii de competențe profesionale:

- competențe profesionale generale;
- competențe profesionale specifice.

Competențele profesionale generale sînt proprii unui grup de meserii/profesii înrudite în cadrul unui domeniu ocupațional, iar raportarea competențelor generale la o meserie/profesie concretă se efectuează prin formularea competențelor profesionale specifice. Competențele generale constituie comportamente profesionale ce trebuie demonstrate în mai multe activități profesionale. Sistemul de competențe profesionale generale asigură succesul/reușita activității profesionale în toate situațiile de manifestare, influențînd calitatea acestora printr-o corelație sistemică.

Competențele profesionale specifice reprezintă un sistem de cunoștințe, abilități și atitudini, care, prin valorificarea unor resurse, contribuie la realizarea individuală sau în grup a unor sarcini stabilite de contextul activității profesionale. Aceste competențe vor fi formulate în termeni de cerințe asociate unei singure profesii, pe care trebuie să le întrunească persoana pentru a putea îndeplini anumite lucrări în cadrul unei meserii/ profesii/ specialități și pentru a se integra în cîmpul muncii.

Competențele profesionale generale și specifice meseriei/ profesiei/ specialității vor fi stabilite în baza Cadrului Național al Calificărilor și vor fi exprimate prin formulări complexe de cunoștințe, abilități și atitudini, care urmează să fie mobilizate pentru rezolvarea diverselor situații-problemă, simulate sau autentice, în special, din viitoarea activitate profesională. Dezvoltatorii de curriculum vor formula competențele profesionale în așa mod încît să fie create premise pentru:

- elaborarea programelor de studii din perspectiva consistenței tuturor tipurilor de competențe;

- elaborarea planurilor-cadru din perspectiva corelării diverselor tipuri de competențe cu nivelul de calificare și tipul programului de studii, în cazul existenței alternativelor pentru același nivel de calificare;

- alegerea strategiilor didactice, apreciate ca și mecanisme eficiente de formare a sistemului de competențe;

- elaborarea materialelor-suport orientate spre formarea și dezvoltarea competențelor;

- elaborarea metodologiilor de evaluare din perspectiva constatării formării sistemului de competențe, manifestat în diversitatea sa, ca expresie a temeiului pentru atribuirea calificării profesionale.

Proiectarea curriculară bazată pe competențe profesionale va asigura:

- focalizarea procesului de formare pe rezultatele învățării, nu pe intrări;

- diversificarea traseelor de formare profesională ce conduc la rezultatul scontat;

- flexibilitate în stabilirea duratelor de instruire, timpul de instruire nemaifiind în mod obligatoriu unul standard, ci variabil în funcție de potențialul elevului.

4.2.3. Centrarea pe elev

Ideea educației centrate pe elev constă în faptul că ființa umană trebuie să fie autorul și actorul vieții sale. Această idee este consolidată de următoarele reflecții:

- ființa umană este valoarea supremă;

- pe parcursul vieții omul se dezvoltă (are o formare în sens pozitiv);

- nici o dezvoltare nu este posibilă fără o angajare profundă;

- realizarea unei persoane necesită libertate;

- orice formă de discriminare împiedică dezvoltarea;

- formarea atitudinilor, sentimentelor este tot atât de importantă ca și acumularea cunoștințelor.

Învățarea centrată pe elev este axată pe rezultate (activitățile elevului, modul de organizare a instruirii, metodele de monitorizare, evaluare și remediere a performanțelor obținute sub standardele educaționale) și mai puțin pe intrări (obiective, rolul și activitățile profesorului, materialele didactice etc.). Învățarea centrată pe elev trebuie să încurajeze întrebările, mai mult decât răspunsurile, creativitatea mai mult ca memorarea și reproducerea informațiilor, lucrul în grup mai mult decât cel individual și excelența mai mult ca performanța medie/standard.

Sarcina cadrului didactic în acest context este de a facilita dezvoltarea elevului/ persoanei. Procesul educațional organizat în baza modelului axat pe elev, este realizat de către cei doi actori, subiecți ai educației, și anume, cadrul didactic și elevul.

Subiectul educației – *elevul* (individual sau în grup), dă dovadă de proactivitate conștientă și creativă, de libertate în cunoașterea de sine și autoedificare. Subiectul educației – *profesorul*, are capacitatea pedagogică și socială de proiectare și de realizare a activității de formare și dezvoltare a personalității umane într-un cadru instituțional prin activități de tip formal și nonformal (din perspectivă curriculară, prioritar formal) și își asumă roluri explicit pedagogice.

În acest context, rolul celor doi actori ai educației se schimbă. Profesorul poate deveni coordonator, facilitator, mentor, consilier și ghid pentru activitățile elevului. Elevul devine mult mai activ, autonom și responsabil pentru rezultatele sale.

Învățarea centrată pe elev este cu atât mai adecvată învățământului profesional tehnic, cu cât acesta este preponderent practic, aplicativ. Prin modul de proiectare și implementare a curriculumului învățământului profesional tehnic, elevii trebuie în permanență stimulați și motivați

spre formarea competențelor profesionale practice, similare cu cele necesare la viitorul loc de muncă. Acest lucru poate fi realizat, în primul rând, printr-o paradigmă modernă a activităților și mediului de învățare și printr-o evaluare formativă/continuă adecvată.

Cadrul curricular ce proiectează activitatea didactică în baza modelului respectiv, va valorifica un sistem de concepte precum personalitatea, individualitatea, autoactualizarea, autorealizarea, eu-ul. Instruirea profesională axată pe elev/ persoană se va realiza în baza următoarelor principii:

Principiul individualității. Crearea condițiilor de dezvoltare a individualității celui care învață constituie sarcina principală a instituției de învățământ și a educatorului. Prin acest principiu se pune în valoare subiectul acțiunii educaționale. Din acest punct de vedere elevul va fi ajutat să devină un subiect autentic al activității; vor fi create condițiile de formare a experienței proprii. În contextul formării profesionale, principiul respectiv va avea un rol determinant asupra formării sistemului de competențe.

Principiul creativității și succesului. Acest principiu se axează pe descoperirea și dezvoltarea particularităților individuale și a unicității grupului de învățare. Atingerea succesului în activitate contribuie la formarea imaginii pozitive despre sine, fapt ce stimulează realizarea de către elev a activității orientate spre autoperfecționare și edificarea sa.

Principiul încrederii și susținerii. Conform acestui principiu, în procesul de instruire profesională se va ține cont de faptul că mobilurile interne ale elevului determină succesul în educație.

Principiul învățării experiențiale. Conform acestui principiu, facilitățile oferite de tehnologiile moderne vor fi utilizate pentru realizarea unei educații nondirective, accentul punându-se pe dinamica dezvoltării personalității. Tehnologiile aplicate vor valorifica învățarea experiențială.

Învățământul profesional tehnic, în comparație cu învățământul general, trebuie să aibă un pronunțat caracter personalizat. Având la bază concepția unui program de formare profesională, procesul constituirii dimensiunii profesionale a personalității, prin conturarea sistemului de valori, formarea sistemului de competențe, neapărat presupune valorificarea potențialului individual. Este necesar să se țină cont de faptul că temelia formării și activității profesionale este vocația, definită ca aptitudine, chemare către o anumită activitate sau domeniu profesional.

Un alt reper conceptual al educației axate pe elev este componenta tehnologică. În acest sens, dezvoltatorii de curriculum vor porni de la ideea că trebuie realizată o educație nondirectivă, accentul fiind pus pe dinamica dezvoltării personalității. Tehnologiile didactice preconizate pentru a fi aplicate vor fi orientate spre valorificarea învățării experiențiale.

4.3. Calificările profesionale dobândite prin educație

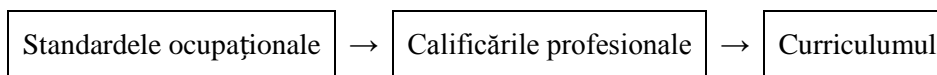
Misiunea învățământului profesional tehnic constă în formarea muncitorilor și tehnicienilor conform calificărilor preconizate. Calificarea reprezintă recunoașterea oficială a valorii rezultatelor individuale ale învățării în cadrul formării inițiale sau continue printr-un act de studii (certificat, diplomă, atestat), ce conferă dreptul legal de a practica o ocupație, profesie, meserie.

La *nivel conceptual*, calificările profesionale constituie ieșiri, care confirmă realizarea finalităților proiectate în raport cu viziunea și misiunea sistemului învățământului profesional tehnic, oferind temeiul de conferire a actului respectiv de studii. La *nivel funcțional/ operațional*, calificarea profesională constituie un sistem de competențe, care îi permite angajatului să realizeze funcțiile de serviciu.

Calificările profesionale sînt descrise în Cadrul Național al Calificărilor. În învățămîntul profesional tehnic ele sînt atribuite conform Hotărîrii Guvernului Republicii Moldova cu privire la Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al meseriilor/profesiilor și cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională, al specialităților și calificărilor.

La elaborarea Curriculumului se va ține cont de următoarele cerințe:

1) *Asigurarea unei legături strînse dintre necesitățile pieței muncii și conținutul Curriculumului.* Această legătură este exprimată prin schema ce urmează:

Standardele ocupaționale definesc de ce trebuie să fie capabilă o persoană pentru ca să poată activa la locul de muncă (sarcini, atribuții, funcții, condiții de lucru, rute de provocare etc.). Calificările profesionale definesc ce trebuie să știe o persoană pentru ca să fie competentă la locul de muncă (tipuri de competențe, metode de evaluare). Curriculumul definește ce, cît și cum trebuie să învețe o persoană pentru a fi calificată într-o meserie/ specialitate (finalități, metode și strategii de predare – învățare – evaluare, conținuturi, materiale didactice, instrumente de lucru etc.).

În ansamblu, standardul ocupațional și calificarea profesională, aprobate în modul stabilit, servesc drept bază pentru elaborarea curriculumului la meseria/ specialitatea în cauză.

2) *Luarea în considerare a specificului domeniului de formare și a nivelului de calificare, care delimitează parametrii cantitativi și calitativi ai competențelor profesionale pe care trebuie să le dețină absolventul pentru a putea exercita meseria/profesia/specialitatea obținută.*

3) *Coresponderea curriculumului tipului programului de formare profesională:*

- programe de formare profesională tehnică secundară (nivelul 3 ISCED);
- programe de formare profesională tehnică postsecundară (nivelul 4 ISCED);
- programe de formare profesională tehnică postsecundară nonterțiară (nivelul 5 ISCED).

Anume în funcție de nivelul programului de formare profesională, în Curriculumul în curs de proiectare vor fi statuate rezultatele preconizate ale învățării. Amintim, că în Cadrul național al Calificărilor, rezultatele învățării sînt descrise în termeni generici pentru fiecare nivel de calificare, de la 1 la 8. În tabelul următor sînt prezentate nivelurile 3, 4 și 5, care sînt specifice învățămîntului profesional tehnic.

Rezultatele preconizate ale învățării pe niveluri de calificare

Nivelul	Cunoștințe	Abilități	Competențe
Nivelul 3	Cunoștințe faprice, cunoașterea unor principii, procese și concepte generale dintr-un domeniu de muncă sau de studiu.	O gamă de abilități cognitive și practice necesare pentru executarea sarcinilor și rezolvarea problemelor prin selectarea și aplicarea de metode, instrumente, materiale și informații de bază.	Asumarea responsabilității pentru executarea sarcinilor într-un domeniu de muncă sau de studiu. Adaptarea propriului comportament la circumstanțe.

Nivelul	Cunoștințe	Abilități	Competențe
Nivelul 4	Cunoștințe faptice și teoretice în contexte largi, în cadrul unui domeniu de muncă sau studiu.	O gamă de abilități cognitive și practice necesare pentru găsirea de soluții la probleme specifice, într-un domeniu de muncă sau de studiu.	Auto-gestionare cu ajutorul unor indicații în general previzibile în cadrul situațiilor de muncă sau de studiu, dar care se pot schimba. Supravegherea activității de rutină a altor persoane, preluând o anumită responsabilitate pentru evaluarea și îmbunătățirea activităților.
Nivelul 5	Cunoștințe faptice și teoretice cuprinzătoare, specializate, într-un domeniu de muncă sau de studiu și conștientizarea limitelor cunoștințelor respective.	O gamă amplă de abilități cognitive și practice necesare pentru conceperea de soluții creative la probleme abstracte.	Gestionare și supraveghere în situații de muncă sau de studiu, în care schimbările sînt imprevizibile. Revizuirea și dezvoltarea performanțelor proprii și ale altora.

Conform Cadrului Național al Calificărilor, termenul „cunoștințe” înseamnă rezultatul asimilării de informații prin învățare. Cunoștințele reprezintă ansamblul de fapte, principii, teorii și practici legate de un anumit domeniu de muncă sau de studiu. Cunoștințele sînt descrise ca fiind teoretice și/sau faptice.

Termenul „abilități” înseamnă capacitatea de a aplica și de a utiliza cunoștințe pentru a aduce la îndeplinire sarcini și pentru a rezolva probleme. În contextul Cadrului Național al Calificărilor, abilitățile sînt descrise ca fiind cognitive (implicînd utilizarea gîndirii logice, intuitive și creative) sau practice (implicînd dexteritate manuală și utilizarea de metode, materiale, unelte și instrumente).

În tabelul de mai sus, termenul „competență” înseamnă capacitatea dovedită de a utiliza cunoștințe, abilități și capacități personale, sociale și/sau metodologice în situații de muncă sau de studiu și pentru dezvoltarea profesională și personală. În contextul Cadrului Național al Calificărilor, competența este descrisă din perspectiva responsabilității și autonomiei.

Prin urmare, în procesul de proiectare curriculară, cunoștințele, abilitățile și competențele vor fi stabilite conform descriptorilor ce definesc fiecare din nivelurile 3, 4 și 5 de calificare, fără a include în documentele curriculare pentru un anumit nivel prevederi ale nivelurilor mai inferioare sau superioare. Totodată, rezultatele preconizate ale învățării vor asigura satisfacerea cerințele ocupaționale ale fiecărui nivel de calificare.

5. Proiectarea curriculară

5.1. Principii generale

Termenul de „curriculum” are două sensuri: cel de produs și cel de proces.

În sensul de *produs*, curriculumul reprezintă un document de politici educaționale pentru învățământul profesional tehnic, care:

- din punct de vedere funcțional, indică finalități de atins, orientează, organizează și conduce procesul de instruire și învățare;
- din punct de vedere structural, include: module/ discipline/ unități de curs, competențe/ finalitățile de învățare, conținuturi, abilități, durate de instruire/ învățare, strategii de predare-învățare și strategii de evaluare;
- din punct de vedere al produsului, se concretizează în: planul de învățământ, planul de lungă durată, manuale și într-o varietate de materiale curriculare auxiliare.

În calitate de produs, curriculumul pentru învățământul profesional tehnic reprezintă un ansamblu de documente de tip reglator în cadrul cărora se consemnează datele esențiale privind procesele educative și experiențele de învățare pe care instituția de învățământ le oferă elevului.

În sensul de *proces*, curriculumul pentru învățământul profesional tehnic reprezintă ansamblul experiențelor prin care elevul trece în procesul de învățare, ce are drept scop formarea unui sistem de competențe, care îi asigură calificarea profesională.

Proiectarea curriculară în învățământul profesional tehnic se va baza pe următoarele principii:

- corespunderii prevederilor conceptuale cadrului normativ-juridic de funcționare a sistemului de învățământ profesional tehnic;
- asigurarea continuității și consecutivității în educație și formare profesională, cu deschidere spre educația pe parcursul vieții;
- corelarea finalităților curriculare cu nivelurile calificărilor profesionale și ocupaționale preconizate;
- racordarea programelor de formare profesională la necesitățile pieței muncii și perspectivele dezvoltării economice a țării;
- fundamentarea constructului curricular pe abordări constructiviste în educație și valorificării elevului ca subiect;
- eficientizării procesului educațional și a funcționalității achizițiilor;
- deschiderii către nou, modernizare conceptuală și operațională corelată cu evoluția socioeconomică a țării.

5.2. Componentele curriculumului pentru învățământul profesional tehnic

Curriculumul pentru învățământul profesional tehnic va include:

- Planul-cadru de învățământ;
- Planul de învățământ pe meserii/ profesii/ specialități;
- Curricula pe module/ discipline/ unități de curs;
- Ghiduri metodologice de implementare a curricula;
- proiecte didactice de lungă durată;
- proiecte didactice de scurtă durată;

- manuale;
- materiale curriculare auxiliare.

5.3. Demersul de proiectare curriculară

Proiectarea curriculară stabilește joncțiunea dintre prioritățile de dezvoltare a țării, prevederile politicilor publice, în special a politicilor educaționale din învățământul profesional tehnic, reperetele teoretice ale concepției educaționale și dimensiunea operațională a formării profesionale.

Din punct de vedere conceptual, demersul proiectării curriculare vizează reperetele de bază care asigură formarea profesională conform dezideratelor politicilor educaționale: condiții de acces, durata studiilor, particularități ale traseului educațional, nivelul pregătirii profesionale (finalitatea studiilor) care să satisfacă cerințele de integrare profesională.

Nivelul de calificare 3 este asigurat de următoarele programe de formare profesională tehnică secundară:

(1) Instruirea în meserii conexe

Conceptualizarea programului. Acest program este conceptualizat din perspectiva identificării a două meserii ce oferă multiple afinități sub aspectul formării profesionale și inserției pe piața muncii.

Particularități ale formării profesionale. Formarea profesională se realizează prin instruirea în domeniul a două meserii ce au afinități la nivel de finalități de studii, iar perspectiva activității profesionale asigură contextul transferului competențelor și complementaritatea funcțională a acestora. Instruirea de cultură generală asigură dezvoltarea competențelor-cheie, dar pune accent pe formarea acelor competențe care constituie baza competențelor profesionale.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 3, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii. Absolventul are următoarele opțiuni pentru continuare traseului de formare profesională/educațional: (a) continuarea studiilor la următorul nivel al învățământului profesional tehnic (b) realizarea programului de studii liceale și urmarea studiilor într-o instituție de învățământ superior.

(2) Instruirea într-o meserie

Conceptualizarea programului. Acest program este conceptualizat din perspectiva formării profesionale într-o singură meserie, prin proiectarea sistemului de competențe care îi asigură absolventului inserția pe piața muncii.

Particularități ale formării profesionale. Formarea profesională se realizează prin instruirea într-o meserie. Conținutul procesului de învățământ se constituie din componentele: instruire generală și instruire profesională. Instruirea de cultură generală contribuie la formarea competențelor-cheie care constituie baza teoretică pentru formarea competențelor profesionale. Unitățile de conținut și ponderea acestora în planul de învățământ sînt determinate în dependență de rolul lor asupra formării culturii și competențelor profesionale.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale îi asigură absolventului recunoașterea calificării de nivelul 3, ce îi permite inserția pe piața muncii. În cazurile în care absolventul deține certificatul de studii gimnaziale, el are următoarele opțiuni pentru continuare traseului de formare profesională/educațională: (a) continuarea studiilor la următorul nivel al învățământului profesional tehnic, (b) realizarea programului de studii liceale și urmarea studiilor într-o instituție de învățământ superior.

(3) Învățământul profesional dual

Conceptualizarea programului. Acest program este conceptualizat prin prisma îmbinării aspectului teoretic și practic în formarea profesională în condiții cât mai apropiate de contextul real al activității profesionale. Actorii implicați în formarea profesională sînt deopotrivă: instituția de învățămînt, întreprinderea formatoare și elevul. Formarea profesională prin sistem dual se organizează, de regulă, în domeniul unor meserii realizarea cărora se bazează pe tehnologii moderne, în continuă evoluție, cînd întreprinderea poate oferi un context mai adecvat (mai cu seamă sub aspectul instruirii practice) formării profesionale.

Particularități ale formării profesionale. Formarea profesională se realizează într-o singură meserie. Traseul academic este constituit din unități de conținut de cultură generală, cu un pronunțat aspect aplicativ și din conținut orientat spre formarea competențelor profesionale. Procesul de formare este transferat dinspre instituția de învățămînt profesional tehnic, în care se va desfășura instruirea teoretică și practică, spre întreprindere, în care se va desfășura atît instruirea practică, cît și componente specifice instruirii teoretice. Componenta formării profesionale inițiale desfășurată în întreprindere are o pondere de 70-80%, iar cea desfășurată în școală este de 20-30%.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 3, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii. Absolventul are următoarele opțiuni pentru continuare traseului de formare profesională/educațional: (a) continuarea studiilor la următorul nivel al învățămîntului profesional tehnic, (b) realizarea programului de studii liceale și urmarea studiilor într-o instituție de învățămînt superior.

Nivelul 4 de calificare este asigurat de următoarele programe de formare profesională tehnică postsecundară:

(1) Program integrat de studii profesional tehnice postsecundare

Conceptualizarea programului. Programul integrat de studii presupune integrarea învățămîntului general cu învățămîntul de specialitate, orientat spre consolidarea competențelor cheie și formarea competențelor profesionale într-o anumită profesie.

Particularități ale formării profesionale. Traseul academic se constituie din unități de curs de cultură generală și unități de curs de specialitate. Integrarea acestora are drept scop valorificarea caracterului integrator al sistemului de competențe: competențelor-cheie și celor profesionale (generale și specifice). Atît prin unitățile de curs de cultură generală, cît și prin unitățile de curs de specialitate, programul urmărește crearea spiritului de autonomie și independență în luarea deciziilor, ca și caracteristică specifică a deținătorilor calificării profesionale de nivel 4. Componenta învățămînt general, prevede parcurgerea integrală a programului studiilor liceale. În cadrul acestor programe sînt utilizate următoarele modalități de instruire: activități didactice teoretice; laboratoare/ activități practice, stagii în instituțiile de profil.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 4, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii sau continuarea studiilor în învățămîntul superior.

(2) Program de studii profesional tehnice postsecundare

Conceptualizarea programului. Acest program este conceptualizat din perspectiva formării competențelor profesionale în baza culturii generale și a competențelor-cheie deținute de către absolvenții școlii medii de cultură generală sau a deținătorilor certificatelor de studii liceale.

Programul conține componenta de specialitate și unități de curs orientate spre formarea competențelor ce facilitează integrarea profesională. Programul oferă oportunități de formare profesională prin învățămînt de zi și cu frecvență redusă și demonstrează deschiderea sistemului educațional al Republicii Moldova spre oferirea serviciilor educaționale în diversitate, ca răspuns la

diversitatea cererii de educație și formare profesională. Acest program încurajează venirea dinspre piața muncii și proiectarea carierei pe parcursul întregii vieți.

Particularități ale formării profesionale. Traseul academic al acestui program se constituie din unități de curs orientate spre formarea competențelor profesionale. Se valorifică cultura generală a beneficiarilor și/ sau experiența socială și de muncă a acestora. Modalitățile de formare profesională sînt: activități de instruire teoretică, activități de instruire practică și stagii în instituțiile de profil sau valorificarea activității de muncă în cazul în care beneficiarul programului este angajat în domeniu.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 4, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii sau urmarea studiilor în învățămîntul superior.

(3) Program de studii profesional tehnice postsecundare în baza calificării profesionale de nivel 3

Conceptualizarea programului. Programul de formare profesională se conceptualizează ținînd cont de pregătirea profesională anterioară. Este importantă stabilirea conexiunii funcționale dintre calificarea anterioară și formarea profesională ce pretinde nivelul de calificare 4. Se pune accent pe componenta de specialitate, dar se include în program și componenta de cultură generală, și anume, acele unități de curs care facilitează formarea competențelor profesionale. Acest program încurajează venirea dinspre piața muncii și proiectarea carierei pe parcursul întregii vieți.

Particularități ale formării profesionale. Traseul academic se constituie din unități de curs de cultură generală și unități de curs prin care se formează competențele profesionale. Modalitățile de formare profesională se constituie din activități de instruire teoretică, activități de instruire practică, stagii la întreprinderile de profil.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 4, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii sau urmarea studiilor în învățămîntul superior.

Nivelul 5 de calificare este asigurat de către programe de formare profesională tehnică postsecundară nonterțiară.

Conceptualizarea programului. Acest program este conceptualizat în scopul satisfacerii cerințelor pieței muncii în poziții profesionale care necesită pe de o parte competențe mai complexe decît nivelul de calificare de nivel 4, iar pe de altă parte, nu solicită studii superioare. Beneficiarii acestui program vor fi specialiștii solicitați pe segmentele pieței muncii, care trebuie să demonstreze autonomie în luarea deciziilor, capacitatea de rezolvare a sarcinilor fără îndrumarea directă a specialistului ce deține o calificare de nivel mai superior, capacitatea rezolvării sarcinilor de serviciu în complexitatea lor. Conceptualizarea programului de studii este influențat nu doar de nivelul pregătirii de cultură generală, dar și de un nivel sporit al competențelor profesionale în raport cu beneficiarul programelor de studii ce oferă calificarea de nivel 4.

Particularități ale formării profesionale. Traseul academic se constituie din unități de curs care formează competențele profesionale, inclusiv a celor ce permit managementul procesului de producție și managementul unei echipe la locul de muncă. Modalitățile de formare profesională se constituie din activități de instruire teoretică, activități de instruire practică, stagii la întreprinderile de profil.

Finalitatea programului. Nivelul pregătirii profesionale asigură recunoașterea calificării de nivel 5, ce îi permite absolventului inserția pe piața muncii sau urmarea studiilor în învățămîntul superior în diverse domenii de formare profesională.

Din punct de vedere operațional, proiectarea curriculară va începe de la formularea finalităților programului de studii, reflectate în Cadrul Național al Calificărilor, specific sistemului de învățământ profesional tehnic. Fiecare nivel de calificare dintre cele pretinse (3, 4, 5), determină un anumit sistem de competențe care exprimă gradul de corespundere a achizițiilor profesionale în raport cu cerințele pieței muncii.

Sistemul de competențe stipulat în calificările profesionale de nivelurile 3, 4 și 5 constituie punctul de start în elaborarea curriculumului unui anumit program de formare profesională.

Competențele profesionale, stabilite în calificările profesionale ca finalitate a programului de formare, constituie elementul-cheie al proiectării curriculare și au un rol director determinat în raport cu alte elemente ale procesului educațional. În dependență de finalitate, va fi determinat raportul dintre instruirea teoretică și cea practică. Finalitățile constituie punctul de referință în selectarea conținuturilor, atât ca și mesaj educațional, cât ca și context de realizare a instruirii.

Competențele proiectate vor servi drept bază pentru selectarea resursele necesare pentru realizarea unui proces educațional efectiv și eficient:

- resursele umane, a căror competență pedagogică și de calificare profesională trebuie să satisfacă condițiile de formare profesională conform calificării prestabilite;
- resurse materiale, care asigură condițiile necesare organizării procesului didactic din perspectiva atingerii finalităților.

Componenta operațională a proiectării curriculare este tehnologia didactică, care răspunde la întrebarea "Cum formăm competențele?". Conceptual, curriculumul se va axa pe tehnologia didactică care pune accentul pe învățarea experiențială, implicarea activă prin exercițiu.

În proiectarea curriculară pentru învățământul profesional tehnic prioritate vor avea strategiile didactice aplicate. Astfel, la nivelul 3 de calificare, instruirea profesională se va baza mai mult pe realizarea unor acțiuni conform modelelor prezentate. Pe măsură ce nivelul de calificare va crește, strategia de instruire se va modifica prin creșterea gradului de autonomie al celui ce învață și extinderea libertății de a lua decizii în raport cu procedeele utilizate în procesul de învățare.

Proiectarea curriculară presupune neapărat și stabilirea strategiei de evaluare. În cazul abordării constructiviste, axării procesului de formare profesională pe cel ce învață, precum și focalizarea programului pe formarea unui sistem de competențe (ca expresie a calificării și indicator al pregătirii/premisei pentru integrarea socioprofesională), criteriul în baza căruia se realizează evaluarea și indicatorii reușitei se stabilesc în baza elementelor definitorii ale competenței conform standardelor ocupaționale și cele profesionale, după caz.

5.4. Planul-cadru

5.4.1. Principii de elaborare a Planului-cadru

Plan-cadru stabilește principiile generale pentru organizarea și desfășurarea procesului educațional în instituțiile de învățământ profesional tehnic și reflectă cerințele de bază pentru elaborarea planurilor de învățământ în diferite meserii/ profesii/ specialități.

Planul-cadru va stabili într-un mod unitar conținutul procesului de formare profesională și se va elabora conform următoarelor principii:

- abordarea sistemică a elementelor de conținut, astfel încât să se asigure parcursul formării profesionale conform logicii demersului didactic și logicii programului de formare profesională;
- stabilirea ponderii contextului de formare a culturii generale și de specialitate, în funcție de nivelul de calificare pretins;

- stabilirea ponderii pregătirii teoretice și pregătirii practice, în funcție de tipul programului de formare profesională și nivelul de calificare pretins;
- prezentarea Planului-cadru ca un construct, elaborat în baza unităților de structură determinate de sistemul de competențe ce asigură calificarea profesională pretinsă;
- corelarea unităților de conținut ale planului-cadru (volum și profunzime) cu nivelul de calificare pretins;
- corespunderea unităților de conținut cu reperele științifice ale domeniului, tehnologia proceselor studiate, realitățile socioeconomice.

5.4.2. Structura Planului-cadru pentru programele de formare profesională de nivelul 3

Pentru programele de formare profesională de nivelul 3, Planul-cadru va fi structurat pe următoarele componente:

- formarea generală (module/unități de curs);
- formarea profesională inițială (module/unități de curs de instruire profesională);
- formarea opțională (module/unități de curs opționale).

Formarea generală pentru fiecare meserie/ profesie vizează dobândirea cunoștințelor de cultură generală. Materiile de studiu se vor selecta în conformitate cu particularitățile formării profesionale și specificul sistemului de competențe profesionale. Numărul orelor pentru formarea generală variază în dependență de domeniul ocupațional și de specificul meseriei.

Formarea profesională inițială și, eventual, cea opțională se va realiza în bază de module prin:

- instruire teoretică modulară;
- instruire practică modulară;
- practica în producție.

Formarea opțională vizează formarea la elevi a unor competențe-cheie sau transdisciplinare.

Planul-cadru prevede, de asemenea, ore de consultanță în probleme teoretice și practice asociate procesului educațional în întregime, precum și evaluarea finală prin susținerea examenului de calificare.

În baza Planului-cadru, pentru fiecare program de formare profesională, instituțiile de învățământ profesional tehnic secundar vor elabora și aproba în modul stabilit planurile de învățământ.

Planul de învățământ reprezintă un sistem de activități de formare profesională inițială a muncitorilor pentru diverse domenii ale economiei naționale, reunite într-o concepție unitară din punct de vedere al conținutului și al desfășurării acestora în timp.

Planul de învățământ va fi structurat în următoarele compartimente:

- foaia de titlu;
- calendarul procesului de instruire studii (graficul procesului de învățământ);
- planul procesului de studii pe semestre/ ani de studii;
- stagiile de practică;
- formele de evaluare finală la module/ unități de curs;
- lista modulelor/ unităților de curs la libera alegere;
- numărul de ore de consultanță în probleme teoretice și practice asociate procesului educațional în întregime;
- modalitățile de evaluarea finală în scopul obținerii calificării preconizate.

La nivelul dimensiunii de timp alocat pentru instruirea teoretică și practică, se va ține cont de specificul meseriei/ profesiei, precum și de relația dintre durata de învățare și particularitățile de vârstă ale celor instruiți.

5.4.3. Structura Planului-cadru pentru programele de formare profesională de nivelurile 4 și 5

Planul-cadru pentru învățământul profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar statuează un sistem de activități de formare profesională inițială a specialiștilor pentru diverse domenii ale economiei naționale, reunite într-o concepție unitară din punct de vedere al conținutului și al desfășurării acestora în timp.

Planul-cadru de învățământ va avea următoarele componente:

- componenta temporală, care stabilește planificarea în timp a procesului de formare (săptămână, semestru, an), unitatea principală de măsură a procesului de formare fiind creditul de studii ECVET;
- componenta formativă care stabilește distribuția unităților de curs;
- componenta acumulare care stabilește alocarea creditelor de studii ECVET;
- componenta evaluare, care stabilește modalitățile de evaluare curentă și finală.

În baza Planului-cadru, pentru fiecare program de formare profesională, instituțiile de învățământ profesional tehnic postsecundar și postsecundar nonterțiar vor elabora și aproba în modul stabilit planurile de învățământ.

Planul de învățământ reprezintă un sistem de activități de formare profesională inițială a specialiștilor pentru diverse domenii ale economiei naționale, reunite într-o concepție unitară din punct de vedere al conținutului și al desfășurării acestora în timp.

La elaborarea planurilor de învățământ se va urmări realizarea unui învățământ centrat pe elev, orientat spre dobândirea finalităților de studii și formarea competențelor formulate în Cadrul Național al Calificărilor pentru fiecare specialitate din învățământul profesional tehnic. Dobândirea finalităților de studii și formarea competențelor definitorii pentru un domeniu de studiu va fi asigurată prin accentuarea caracterului pragmatic al conținutului formativ al unităților de curs incluse în planul de învățământ.

Conținutul formativ al planului de învățământ va viza finalitățile de studii: cunoștințele (“a ști”), abilități (“a ști să faci”) și atitudinile (“a ști să fii”) și integrarea lor în competențe profesionale caracteristice viitorului specialist.

Elementul formativ de bază al planului de învățământ este unitatea de curs. Unitatea de curs reprezintă activități atribuite unui conținut formativ distinct. Unitatea de curs poate fi realizată prin prelegere, seminar, laborator, teze, proiecte, studiu individual ghidat, stagiul de practică etc.

Planul de învățământ va fi structurat în următoarele compartimente:

- foaia de titlu;
- calendarul anului de studii (graficul procesului de învățământ);
- planul procesului de studii pe semestre/ani de studii;
- stagiile de practică;
- formele de evaluare finală la unitățile de curs preconizate;
- lista unităților de curs la libera alegere;
- modalitățile de evaluare finală în scopul obținerii calificării preconizate.

La nivelul dimensiunii de timp alocat pentru instruirea teoretică și practică, se va ține cont de specificul specialității, precum și de relația dintre durata de învățare și particularitățile de vîrstă ale celor instruiți.

5.5. Organizarea curriculumului

5.5.1. Organizarea curriculumului pe module

Paradigma formării profesionale în învățămîntul profesional tehnic se axează pe formare de competențe. Această abordare impune procesului condiții de realizare într-un context integrator, care să asigure îmbinarea procesului de dobîndire a cunoștințelor în corelare cu exersarea abilităților și formarea atitudinilor prin implicare activă și învățare experiențială. În aceste condiții structurarea modulară a curriculumului este considerată modalitatea optimă de realizare a prevederilor conceptuale pentru învățămîntul profesional tehnic.

Un modul este o unitate de instruire deschisă și flexibilă, care se distinge ca o entitate evaluată separat într-un proces de lucru firesc. Competențele profesionale care derivă din calificările incluse în Registrul Național al Calificărilor din învățămîntul profesional tehnic și sînt proiectate în module se concentrează pe activitățile-cheie, specifice profesiei și pe practicile profesionale relevante în domeniul respectiv.

Modulul, scopul căruia este formarea la elev a unui comportament specific meseriei/specialității, reprezintă o structură didactică unitară din punct de vedere tematic atît pentru instruirea teoretică, cît și pentru cea practică. Totodată, modulele sînt unități de învățare interdependente din punctul de vedere al competențelor profesionale generale, dar cu un grad mare de autonomie în ceea ce privește competențele specifice, în așa fel încît modulele să poată fi parcurse/ asimilate independent unele față de altele de către cei care învață. De aceea evaluarea acestora se realizează la sfîrșitul fiecărui modul. Succesul sau insuccesul în procesul de evaluare este strîns corelat cu sistemul de credite transferabile.

Designul curricular reflectă relația dintre diverse tipuri de competență: competențe profesionale generale și competențe profesionale specifice, acestea fiind susținute de formarea continuă (și specifică nivelului de calificare și programului de formare profesională) a competențelor cheie.

Curriculumul modular va fi elaborat în baza următoarelor principii:

Principiul integralității. Acest principiu reflectă esența conceptuală a abordării modulare și constituie norma de bază, necesară de a fi respectată în stabilirea elementelor de structură a curriculumului și interdependența funcțională a acestora.

Principiul priorității funcționale. Acest principiu stabilește sistemul prioritar de competențe și selectează conținuturile din perspectiva ponderii acestora.

Principiul relevanței. Cunoștințele servesc abilitățile, deci trebuie să aibă o contribuție directă la formarea competențelor profesionale.

Principiul invarianței față de tipurile concrete de echipamente și tehnologii. Acest principiu presupune că prestatorii de servicii educaționale vor concretiza cu angajatorii viitorilor absolvenți ai fiecărei instituții de învățămînt tipurile de echipamente și tehnologii în baza cărora se va realiza instruirea profesională, detaliind stipulările curriculumului în proiecte didactice și programe de instruire practică.

Principiul flexibilității și receptivității față de cerințele pieței muncii. Acest principiu presupune pe lîngă relativa stabilitate a prevederilor curriculare și deschiderea față de noutățile și

inovațiile ce se produc atât pe segmentele specifice ale pieței muncii, cât și în tehnologiile din domeniu.

În ansamblu, curriculumul modular va fi conceput în așa mod, încât să ofere cadrelor didactice din instituțiile de învățământ profesional tehnic posibilitatea de a-și elabora strategii proprii de proiectare și organizare a demersului educațional în vederea formării la elevi a competențelor, valorilor și atitudinilor ce corespund necesităților curente și de perspectivă ale pieței muncii și ale unei societăți aflate în permanentă schimbare.

Curriculum modular poate fi proiectat în două modalități:

– *modularizare generală* – atunci când finalizarea cu succes a modulelor conduce la obținerea unei (întregii) calificări profesionale

– *modularizarea parțială* – atunci când finalizarea modulelor/ modulului se încheie cu obținerea unei calificări parțiale. În acest caz, dintr-o ocupație/ meserie sînt selectate doar anumite sarcini de lucru/funcții, se elaborează modulul/ modulele care contribuie la formarea competențelor necesare sarcinilor de lucru alese și, în urma evaluării, se acordă un atestat doar pentru acele competențe (calificare parțială).

Structura modulului va fi stabilită în bază joncțiunii dintre operațiile/ acțiunile ce trebuie învățate și constituie esența procesului de formare și dezvoltare a competenței profesionale preconizate și conținutul teoretico-acțional al acestuia.

Modulul pentru instruirea profesională va avea următoarea structură:

- titlul modulului;
- scopul modulului;
- rezultatele învățării, care includ cunoștințele, abilitățile, competențele pe care elevul va fi capabil să le demonstreze la final de modul;
- achizițiile teoretice și practice: (a) abilitățile ce trebuie formate și dezvoltate; (b) cunoștințele teoretice necesare pentru formarea și dezvoltarea competențelor profesionale;
- lucrări practice recomandate;
- resurse (materialele consumabile și utilajul-suport cuantificate, necesare pentru asigurarea condițiilor de realizare a procesului de formare și dezvoltare a competențelor);
- sugestii de evaluare a competențelor profesionale;
- lista resurselor didactice recomandate.

Achizițiile teoretice și practice, adică cunoștințele necesare pentru formarea și dezvoltarea competențelor profesionale, abilitățile ce trebuie formate și dezvoltate, precum și lucrările practice recomandate, vor fi expuse în formă de tabel, asigurîndu-se respectarea principiilor relevanței și priorității funcționale.

5.5.2. Organizarea curriculumului pe unități de curs

La elaborarea curriculumului din învățământul profesional tehnic se va urmări realizarea unui învățământ centrat pe elev, orientat spre dobîndirea finalităților de studii, în centrul cărora se află formarea competențelor profesionale transversale (generale) și profesionale specifice fiecărei specialități. Dobîndirea finalităților de studii, prin formarea competențelor definitorii pentru un domeniu de studiu va fi completată prin accentuarea caracterului pragmatic al conținutului formativ al unităților de curs incluse în curriculum.

Numărul și lista unităților de curs va fi stabilită pornind de la definirea calificării în cauză din Cadrul național al calificărilor pentru învățământul profesional tehnic. Eșalonarea unităților de curs în programul de formare profesională va avea un caracter complementar atât pe orizontală (unitățile

de curs ce se studiază concomitent pe parcursul semestrului), cât și pe verticală (unități de curs eșalonate în diferite semestre ale programului de studii).

Unitatea de curs pentru instruirea profesională va avea următoarea structură:

- denumirea unității de curs;
- preliminarii;
- motivația, utilitatea unității de curs pentru dezvoltarea profesională;
- competențele profesionale generale ce vor fi formate și/sau dezvoltate în cadrul unității de curs;
- competențele profesionale specifice ce vor fi formate și/sau dezvoltate în cadrul unității de curs;
- administrarea unității de curs;
- unitățile de învățare și repartizarea orientativă a orelor;
- descrierea procesului de învățare;
- sugestii metodologice;
- sugestii de evaluare a competențelor profesionale cu indicarea explicită a criteriilor de evaluare și a descriptorilor de notare;
- sugestii referitoare la materialele, echipamentele și utilajele-suport necesare pentru asigurarea condițiilor de realizarea a procesului de formare și dezvoltare a competențelor;
- lista resurselor didactice recomandate.

Unitățile de învățare vor fi expuse în formă de tabele, cu indicarea rezultatelor așteptate ale învățării (competențelor profesionale elementare), cunoștințelor și activităților de învățare și evaluare recomandate.

5.6. Resursele curriculare

5.6.1. Manuale și materiale didactice

Manualele și materialele didactice constituie resursele-suport cu ajutorul cărora se realizează formarea profesională. Din punct de vedere al categoriilor pedagogice, manualele și alte resurse didactice, reprezintă mijloacele de învățămînt și sînt parte integrantă a tehnologiilor didactice.

Din punctul de vedere al proiectării curriculare, manualele și alte resurse didactice trebuie să reflectă modalitățile în baza cărora se produce predarea – învățarea – evaluarea. În scopul axării procesului de formare profesională pe paradigma constructivistă, în curricula vor fi incluse doar materiale didactice care încurajează învățarea activă, cele ce motivează elevul să valorifice surse alternative, cele care pun accentul nu atît pe conținuturi de memorat, cât pe sarcini de învățare și autoevaluare. Manualele și materialele didactice vor asigura elevului resurse suficiente pentru formarea sistemului de competențe profesionale.

La selectarea manualelor ce vor fi incluse în curricula se va porni de la faptul că un manual modern trebuie să îndeplinească mai multe funcții: informativă, formativă, de ghidare a procesului de învățare, evaluativă. Calitatea manualului destinat susținerii unui proces didactic axat pe cel ce învață, va fi apreciată după capacitatea lui de a fi un reper autentic în situațiile în care sursele de informație sînt din ce în ce mai diverse, după completitudinea conținuturilor și facilitatea de percepere a mesajului.

Pentru aprecierea manualelor și a altor materiale didactice vor fi folosite următoarele criterii:

- funcționalitatea și relevanța în raport cu finalitățile formării profesionale;
- corectitudinea științifică a conținuturilor;

- accesibilitatea în raport cu nivelul de pregătire inițială a beneficiarilor și nivelul calificării pretinse;
- corespunderea concepției manualului cu paradigma formării profesionale și, mai ales, cu curriculumul disciplinei.

5.6.2. Resurse educaționale deschise

În condițiile schimbărilor rapide în tehnologie, o importanță deosebită au condițiile de formare profesională. Atât din punct de vedere financiar, cât și de management al resurselor, asigurarea „la zi” a tehnologiilor moderne în formarea profesională este o condiție esențială a eficienței educaționale. Din aceste considerente utilizarea resurselor educaționale digitale devine o necesitate.

Un suport substanțial în formarea profesională îl poate asigura utilizarea resurselor didactice deschise. Pe lângă sursele bibliografice electronice, care facilitează procesul de învățare a noțiunilor, proceselor tehnologice, realităților economice, pot fi utilizate site-uri specializate, prin intermediul cărora elevii fac cunoștință cu noile tehnologii, pot observa etapele anumitor procese. Un atenție deosebită se va acorda , laboratoarelor virtuale, simulatoarelor digitale.

Coordonarea, monitorizarea activităților de învățare, precum și adaptarea procesului didactic la nevoile și interesele individuale va fi realizată cu ajutorul sistemelor de management a procesului de instruire.

5.6.3. Ghiduri metodice

Ghidurile metodice reprezintă una din principalele surse de inspirație metodologică a cadrelor didactice. Ghidurile metodice constituie un produs curricular de tip operațional, prin care sînt prezentate procedurile de activitate ce pun în aplicare aspectele conceptuale ale politicii educaționale în învățămîntul profesional tehnic.

Ghidurile metodice indică *cum* trebuie elaborate produsele curriculare, astfel încît să pună în aplicare concepția formării profesionale. Ghidurile metodice asigură abordarea sistemică în procesul de învățămînt și susțin cadrele didactice în respectarea prevederilor regulamentare la nivel de sistem de învățămînt profesional tehnic.

Diversitatea ghidurilor metodice este influențată de complexitatea procesului de formare profesională. Prin ghidurile metodice ce vizează elaborarea curriculumului, se prescrie concepția elaborării curriculumul unei meserii (în cazul învățămîntului profesional tehnic secundar) sau curriculumul unei unități de curs (în cazul învățămîntului profesional tehnic postsecundar sau postsecundarnonterțiar).

De o valoare metodologică deosebită sînt ghidurile prin care este susținut procesul de implementare a prevederilor curriculare. Prin urmare, în procesul dezvoltării curriculare, vor fi elaborate următoarele ghiduri:

Ghiduri metodice ce ghidează activitățile didactice cu caracter teoretic și practic. Aceste ghiduri vor îndruma și ajuta cadrele didactice în implementarea prevederilor conceptuale ale proceselor de instruire profesională.

Ghidurile metodice care vizează elaborarea manualelor, suporturilor de curs, compendiilor, culegerilor de exerciții și probleme. Aceste ghiduri vor îndruma și ajuta atât specialiștii ce dezvoltă resursele curriculare, cât și cadrele didactice ce utilizează aceste resurse.

Ghiduri metodice privind evaluarea. Ghidurile în cauză vor contribui la organizarea și desfășurarea unor evaluări obiective, relevante și corecte, la dezvoltarea instrumentarului destinat evaluării nivelului de formare a competențelor profesionale.

6. Implementarea și monitorizarea curriculumului

6.1. Niveluri de implementare și monitorizare

Esența implementării și monitorizării curriculumului constă în utilizarea corectă și coordonarea la nivel oficial a resurselor umane și de altă natură, în vederea aplicării prevederilor stabilite și a obținerii rezultatelor scontate prin urmărirea consecventă a proceselor și relațiilor educaționale la nivel de sistem și instituție de învățământ profesional tehnic.

Din momentul demarării procesului de implementare, prevederile curriculumului devin norme care au scopul să reglementeze activitatea tuturor actanților implicați direct în procesul educațional (manageri școlari, profesori și elevi), precum și posibilitățile de intervenție educativă a actanților adiacenți, părinții, comunitatea etc.

Obligativitatea realizării prevederilor curriculare va asigura constituirea unui parcurs de formare profesională coerent, derulat conform unor standarde înalte de calitate, care permit evaluarea permanentă, unitară și obiectivă a rezultatelor instruirii în scopul ameliorării învățării. Aceste prevederi sînt subordonate unei filozofii educaționale în care libertatea de decizie, inițiativa, creativitatea și gîndirea critică prevalează.

Implementarea curriculumului se va face la nivel strategic și la nivel operațional.

La *nivel strategic* va fi dezvoltat și implementat un plan de acțiuni care va include principalele etape ale procesului ca atare, corelate pe orizontală cu măsurile aferente din domenii conexe precum dezvoltarea de materiale și resurse de predare – învățare – evaluare, formarea continuă a cadrelor didactice, evaluarea rezultatelor instruirii ș.a.m.d.

La *nivel operațional* vor fi dezvoltate și implementate planuri de acțiuni care vor include obiective precise, alocare de resurse umane, materiale și financiare, responsabilități, rezultate așteptate, indicatori de realizare. Nivelul operațional va fi realizat sub două aspecte, esențialmente practice – cel managerial și cel metodologic.

Monitorizarea implementării curriculumului se va face intern și extern.

La nivel *intern* monitorizarea se va realiza de către managementul instituțiilor de învățământ profesional tehnic.

La nivel *extern* monitorizarea se va realiza periodic de către Ministerul Educației și Agenția de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional.

6.2. Cadrul instituțional

Cadrul instituțional de elaborare, implementare și monitorizare a curriculumului va include:

- Ministerul Educației, cu rol de coordonare a proceselor de elaborare și de aprobare a documentelor curriculare, de coordonare și de monitorizare a procesului de implementare.
- Agenția de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional, cu rol de evaluare și acreditare a programelor de formare profesională de nivelurile 3, 4 și 5 ISCED.
- Centrele de excelență în învățământul profesional tehnic, cu rol de promovare a inovațiilor în domeniul de formare profesională, consultanță.

– Instituțiile de învățământ profesional tehnic cu rol de creare a condițiilor de realizare a prevederilor curriculare, de furnizare a informațiilor privind procesul de implementare a curricula și a calității formării profesionale.

Instituțiile antrenate în implementarea și monitorizarea curriculumului vor realiza următoarele categorii de funcții ale conducerii manageriale:

- de planificare și organizare;
- de orientare-îndrumare metodologică a procesului de învățământ;
- de reglare și autoreglare a sistemului, a instituțiilor de învățământ și a proceselor de studii.

6.3. Competențele Ministerului Educației

În implementarea și monitorizarea Curriculumului, rolul Ministerului Educației va consta în:

- aprecierea stării sistemului în general și a unor elemente aparte;
- determinarea situațiilor care avantajează implementarea curriculumului la nivel de sistem de învățământ;
- identificarea riscurilor posibile care pot îngreuna implementarea curriculumul la nivel de sistem;
- proiectarea sistemică, ciclică și continuă a procesului de implementare și a resurselor umane și materiale necesare conform prevederilor curriculare;
- asigurarea cu resurse umane și materiale necesare implementării integrale a prevederilor curriculare;
- coordonarea activităților educaționale determinate de concepția curriculară;
- utilizarea procedurilor specifice de evitare a eventualelor riscuri ce pot apărea în procesul de implementare a noilor prevederi curriculare;
- monitorizarea calității implementării prevederilor curriculare;
- evaluarea dinamicii realizării prevederilor curriculare la nivel de sistem;
- alocarea de mijloace financiare și materiale în conformitate cu costurile de formare profesională în meserie/specialitate.

În aspect metodic, implementarea curriculumului se produce prin elaborarea produselor curriculare-suport: ghiduri pentru profesori, resurse de predare/învățare, inclusiv manuale școlare și resurse deschise de învățare, materiale didactice etc. În acest aspect, Ministerul Educației:

- elaborează/emite documente normative care se referă la acțiuni metodic-reglatoare care facilitează implementarea curriculumului;
- organizează activități de formare/informare a managerilor și a personalului didactic cu referire la aspectele conceptual-metodice ale procesului educațional;
- coordonează conceptual elaborarea suporturilor metodice (manuale, ghiduri etc);
- alocă resursele necesare pentru elaborarea și gestionarea suporturilor metodice;
- evaluează eficiența utilizării suporturilor metodice;
- stabilește criteriile de evaluare a performanței în formarea profesională.

6.4. Competențele instituțiilor de învățământ

În implementarea și monitorizarea curriculumului, sarcinile instituțiilor de învățământ profesional tehnic constau în:

- autoevaluarea instituțiilor de învățământ;

- identificarea situațiilor care avantajează implementarea curriculumului la nivelul fiecărei instituții școlare;
- identificarea riscurilor care ar putea încetini sau îngreuna implementarea curriculumul le nivelul instituțiilor de învățământ;
- coordonarea sistemică, ciclică și permanentă cu Ministerul Educației a modalităților de realizare a activităților curriculare prevăzute;
- elaborarea unui plan managerial de acțiuni în vederea implementării prevederilor curriculare;
- alocarea de resurse umane și materiale necesare pentru realizarea prevederilor curriculare;
- autoevaluarea proceselor și a rezultatelor de implementare a prevederilor curriculare în instituțiile de învățământ.

În aspect metodic, instituțiile de învățământ profesional tehnic:

- promovează prevederile conceptuale ale curriculumului;
- informează cadrele didactice despre demersul metodic al realizării prevederilor curriculare;
- furnizează consultări colective necesare cadrelor didactice, reprezentanților entităților economice în vederea realizării prevederilor curriculare;
- propune modalități de îmbunătățire a calității procesului educațional.

7. Evaluarea curriculumului

7.1. Asigurarea calității în proiectarea curriculară

Calitatea în învățământul profesional tehnic reprezintă un deziderat major și semnifică reușita formării profesionale în raport cu finalitățile prestabilite în cadrul național al Calificărilor. O formarea profesională de calitate înseamnă asigurarea unui nivel de pregătire care să permită absolventului unei programe de instruire profesională să îndeplinească sarcinile de lucru așa cum sînt ele definite în standardele ocupaționale și/sau profesionale.

În procesul de proiectare curriculară în învățământul profesional tehnic se va ține cont de următoarele aspecte:

- calitatea în formarea profesională este determinată și apreciată în raport cu corespunderea finalităților formării profesionale cu contextul real al integrării profesionale;
- calitatea formării profesionale este influențată de calitatea politicilor educaționale (prevederi conceptuale și situația economică reală);
- calitatea formării profesionale este influențată de funcționalitatea sistemului de învățământ, a condițiilor reale de realizare a procesului educațional;
- calitatea formării profesionale este influențată de calitatea resurselor umane implicate în predare și management educațional;
- calitatea în învățământul profesional tehnic se apreciază prin eficacitate: raportul dintre obiectivele educaționale propuse și rezultatele învățării/ finalitățile obținute la sfîrșitul programului de formare profesională;
- calitatea în formarea profesională se apreciază prin eficiență: raportul dintre investiții și rezultatul așteptat (absolvenți deținători de competențe, capabili să-și exercite funcțiile profesionale în condițiile socioeconomice existente, motivați să se angajeze conform calificării și să persevereze în autorealizarea profesională).

Calitatea în formarea profesională este în legătură directă cu performanța. Performanța este indicatorul competenței profesionale și al capacității de manifestare a elevului ca efect. Performanța profesională este actul eficient care stabilește echilibrul dintre individ și mediul său de activitate profesională. La rîndul ei, performanța, ca indicator al calității, se verifică permanent prin evaluare și monitorizare la toate nivelurile: curricular, managerial, rezultatele învățării etc.

7.2. Criterii de evaluare

Evaluarea curriculumului se va efectua în baza următoarelor criterii:

- coerența cu ocupațiile și nivelurile de calificare stabilite în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova;
- conformitatea cu calificările din Cadrul Național al Calificărilor în învățămîntul profesional tehnic;
- orientarea spre strategii și tehnologii didactice ce contribuie la formarea și dezvoltarea dexterităților și abilităților profesionale;
- fundamentarea curriculumului pe inovații și realizări tehnologice moderne;
- receptivitatea la necesitățile pieții muncii;
- respectarea logicii științifice și a didacticii învățămîntului profesional tehnic.

7.3. Organizarea procesului de evaluare

Evaluarea curriculumului se va face prin:

Evaluare externă. Această evaluare se va face de către Agenția de Asigurare a Calității în Învățămîntul Profesional. Procedura de evaluare va fi definită prin documentele normativ-reglatorii ale Agenției. Evaluarea externă va avea un caracter ciclic și va conduce la acreditarea sau neacreditarea programului de formare profesională și a instituției de învățămînt.

Evaluarea internă. Această evaluare va face de către centrele de excelență în domeniu sau de instituțiile de învățămînt și va viza anumite aspecte ale procesului de formare profesională sau funcționalitatea și calitatea programului de studii. Evaluarea internă va realiza următoarele funcții: de informare despre calitatea studiilor; de diagnostic cu referire la starea lucrurilor în procesul de formare profesională, eficiența sau ineficiența unor intervenții în procesul de formare profesională; de identificare a resurselor pentru implementarea inovațiilor.

Autoevaluarea. Autoevaluarea va fi realizată de către echipa responsabilă de realizarea programului de studii din cadrul instituției de învățămînt. Autoevaluarea va avea o frecvență mai mare decît evaluarea externă și evaluarea internă, de obicei, ea se va face în fiecare an. Metodologia autoevaluării se va baza pe criterii și indicatori similari metodologiei de evaluare internă și evaluare externă. În acest fel va fi posibil un feedback permanent, care va fi utilizat ca mecanism reglator al funcționării programelor de studii.

Indiferent de tipul evaluării, evaluarea curriculumului se va efectua cu participarea obligatorie a reprezentanților comitetelor sectoriale, iar în cazul sectoarelor în care astfel de comitete încă nu există – a reprezentanților asociațiilor profesionale, ai întreprinderilor de profil.